

Koskipuisto

Kirjastonpuisto

Näsinpuisto

Sorsapuisto

1 Kirjastonpuisto on kaupungin vanhimpia julkisia viheralueita. 1700-luvulla puiston paikalla sijaitsi Tammerkosken kartanon pihapiiri, jonka ohi kulki Hämeenkatua edeltänyt vanha maantie. Kirjastonpuiston ensimmäiset istutukset tehtiin kaupungin ensimmäisen, vuonna 1824 valmistuneen kirkon ympärille. Kirkon vieressä oli apteekkarin hyötynuutarha. Nykyiseen muotoonsa puisto kunnostettiin ja istutettiin 1920-luvun lopulla kirjastotalon rakentamisen jälkeen. Kirjastonpuisto kuuluu yhdessä Koskipuiston ja tehdasrakennusten kanssa valtakunnallisesti merkittävään Tammerkosken kansallismaisemaan. Alueen maamerkinä on vuonna 1870 rakennettu Freneckellin paperitehtaan kahdeksankulmainen savupiippu. Puistossa on runsaasti koristeistutuksia ja vanhoja komeita puita. Esiintymislavalla järjestetään kesäisin erilaisia tapahtumia.

2 Wilhelm von Nottbeckin puisto on alkuaan Finlaysonin tehtaan omistaja Wilhelm von Nottbeckin vuonna 1848 rakennuttama maisematyylinen puisto, joka perustettiin entisestä polttimorakennuksesta kunnostetun asuinrakennuksen ympärille. Vanhan päärakennuksen tilalle rakennettiin vuonna 1899 uusrenessanssityylinen Finlaysonin palatsi, jossa toimii nykyisin ravintola. Aidattu palatsirakennukseen kiinteästi liittynyt puisto siirtyi kaupungin omistukseen vuonna 1995, jolloin se muutettiin asemakaavalla julkiseksi puistoksi ja se nimettiin perustajansa mukaan. Puisto kunnostettiin 1990-luvun lopussa 1930-luvun asuunsa. Alue on edustava esimerkki historiallisesta kaupunkipuistosta, joka on säilynyt yhtenäisenä kokonaisuutena nykypäiviin asti. Useita alkuperäisiä puita sekä vanhaa pensas- ja perennakasvillisuutta on edelleen jäljellä. Puiston alkuperäisistä rakenteista ovat säilyneet mm. suihkukäivöt, huvimajakatos ja puistovaasit. Puiston länsipuolella on omaleimainen Tallipihaksi kutsuttu alue, jossa on 1800-luvulla rakennettu koristeellinen tallirakennus ja Finlaysonin ajurien entisiä asuinrakennuksia. Rakennuksissa toimii kahvila ja pieniä myymälöitä.

3 Näsinpuisto rakennettiin 1900-luvun alussa lähes paljaalle kaljolle Mustalahden satamasta ruopatulla täytemaalla. Kalliolla kasvaneiden kituliaiden mäntyjen ja katajien tilalle istutettiin satoja puita ja suuri määrä perennoja, joiden joukossa oli myös ulkomailta tuotuja harvinaisia kasveja. Suurin osa aroista kasveista kuoli talven 1940 kovissa pakkasissa. Näsinpuisto on kuitenkin edelleen kasvilajistoltaan kaupungin monipuolisimpia puistoja. Alueella on useita kivikkokasviryhmä ja kauniita pulterikivivaiotoja. Puiston länsilaidalla kasvaa mm. Suomen kookkain ruhtinaanpoppeli (*Populus 'Rasumowskiana'*), jonka ympärysmitta puolen metrin korkeudella vuonna 2008 oli 625 cm. Puistosta avautuu hieno näkymä Näsinjärvelle. Korkeimmalla kohdalla on Peter von Nottbeckin vuonna 1898 rakennuttama Milavidaksi kutsuttu asuntopalatsi. Näsinlinna on ollut kaupungin omistuksessa vuodesta 1905 lähtien ja on nykyään museotoimen hallinnassa. Hämeenpuiston päätettä korostaa kauppaneuvos Nikolai Tirkkosen lahjoittama Tammerkoskea kuvaava suihkulähde, joka on ollut aikanaan Tampereen ensimmäinen julkinen veistos. Puiston itäosassa Tammerkosken rannalla on Mältinrannan uimapaikka, jossa on myös talviuintia.

4 Hämeenpuisto perustuu arkkitehti C.L. Engelin vuonna 1830 laatimaan asemakaavaan, jossa esitettiin leveä yli kilometrin pituinen paloesteenä toimiva puistokaista kaupungin vanhan ja uuden osan välillä. Esplanadiksi kutsutun puiston ensimmäiset puut istutettiin 1870-luvun lopussa. Kauppakadun ja Puuvillatehtaankadun välille istutettiin kuuteen riviin vaahteroita ja Hämeenkadusta etelään päin lehmuksia. Puiston nimi muuttui vuonna 1933 Hämeenpuistoksi. Puistoa on kunnostettu vuosien varrella useaan eri otteeseen. Viimeisin peruskorjaus tehtiin vaihteittain vuosien 1995-2006 aikana, jolloin myös puustoa uusittiin. Puiston pohjoispäässä ollut lasten leikkialue muutettiin oleskeluaukioksi ja Vapauden patsaan lähistölle rakennettiin vesiaihe, jossa graniittipallo pyörii ohuen vesikalvon päällä.

5 Pyynikin kirkkopuistoon kuuluu kirkon edustalla oleva suihkulähdettä ympäröivä muotopuutarha sekä vanha puistomainen hautausmaa. Pyynikin kirkkopuiston vanhin osa oli hautausmaana vuodesta 1784 aina 1880-luvulle usgoottilaisen Aleksanterin kirkon valmistumiseen asti. Entisellä hautausmaalla on useita vanhoja hautamuistomerkkejä. Merkkihenkilöt lepäävät sukuhautaluella ja muut seurakuntalaiset nurmen alla lähempänä kirkkoa. Puiston ensimmäiset puut olivat vuonna 1813 istutettuja koivuja. Sitten puistoa on laajennettu ja puustoa lisätty. Alueella kasvaa mm. siperianlehtikuusia, jalavia ja lehmuksia. Puistossa on myös Suomen kookkain euroopanlehtikuusi (*Larix decidua*), jonka ympärysmitta vuonna 2008 oli 495 cm. Puiston eteläosassa läheisten koulujen tuntumassa sijaitsee lasten leikkipaikka.

6 Nalkalantorin viheralueisiin kuuluu Ratinan suvannon länsirantaa myötäilevä rantapuisto ja länsireunalla sijaitseva leikkipaikka. Rantakäytävää reunustavat keltaiset kannaistutukset ja pensaat. Rantareitti jatkuu Laukontorille asti ja sen varrella on pienvenesatama. Nalkalantorin leikkipaikka rakennettiin 1960-luvun alussa ja siellä sijaitsi alunperin lasten ilona Tervalhti-niminen höyrylaiva. Leikkipaikka peruskorjattiin vuonna 2007.

7 Verkatehtaanpuiston nimi viittaa nykyisen Koskikeskusten alueella toimineeseen Verkatehtaaseen, jonka purkamisen 1970-luvun lopulla aiheutti voimakasta kritiikkiä. Verkatehtaanpuisto rakennettiin 1800-luvun lopulla. Suuri osa puistoalueesta jäi Hämeensillan ja Hatanpään valtatie rakentamisen alle 1930-luvulla. Puisto on osa koskenvarren historiallista viherverkkoa ja yhdistyy kevyen liikenteen reitillä Koskipuistoon. Viimeisin alueen peruskorjaus valmistui vuonna 2006.

8 Koskipuisto on rakennettu Kytälän kaupunginosan saneeraus- ja yhteydessä 1800-luvun loppupuolella. Nykyisen muotonsa puisto sai 1930-luvulla, kun sähkölaitoksen pato rakennettiin ja kosken uomaa täytettiin. Uudelle rantakaistaleelle rakennettiin juhla- ja promenadi, jota korostavat tänäkin päivänä komeat kaarivalaisimet, koristeistutukset ja koskesta nostetut veistokselliset hiidenkivet. Puistossa on vielä jäljellä muutamia 1900-luvun alkupuolella istutettuja puita. Komeat kanadanpoppelit (*Populus x canadensis*) ja hope-

asalavat (*Salix 'Sibirica'*) tuovat vehreyttä rantamaisemaan. Kaunis kyynelkoivu (*Betula pendula 'Yongii'*) koristaa puiston eteläosan rinteitä. Rantakäytäviä reunustavissa kukkapenkeissä ovat kesäisin hehkuneet punaiset kannat jo vuodesta 1939 alkaen. Kanna (*Canna Indica-hybr.*) on paljon hoitoa vaativa trooppinen suo- ja rantakasvi. Koskipuisto on nykyisin varsinkin nuorison suosima vapaa-ajanviettopaikka, joten vuonna 2007 valmistuneen peruskorjauksen yhteydessä nurmikko uudistettiin kulutusta kestäväksi. Puiston itäosassa on lasten suosima Pikku Kakkosen leikkipaikka. Koskipuisto ja Kirjastonpuisto muodostavat yhdessä kosken rannan teollisuuslaitosten ja julkisten rakennusten kanssa maisemallisen kokonaisuuden, jonka ansiosta Tampere tunnetaan ”tehtaitten kauniina kaupunkina”.

9 Työnpuisto on osa koskenvarren historiallisten rantapuistojen verkostoa ja yhdistyy kevyen liikenteen reitillä Koskipuistoon ja patoväylälle. Puistossa on metallimiestä kuvaava, Tampereen kaupunkia symboloiva Tampere-veistos, josta käytettiin aiemmin nimeä Työnpatsas. Työnpuisto rakennettiin 1800-luvun lopulla ja peruskorjattiin vuonna 2005. Rannan oleskelualueelta avautuu näkymä koskimaisemaan ja talvisin elävyyttä tuo ”sorsabaariksi” kutsuttu lintujen ruokintapaikka.

10 Aleksandra Siltasen puisto nimettiin Tampellan tehtaalla työskennelleen kutojan ja kirjurin mukaan. Kun tehdas siirtyi kaupungin hallintaan ja kaavoitettiin asuntoalueeksi, rannat varattiin kosken varren puistoväyhyttä täydentäväksi virkistysalueiksi. Aleksandra Siltasen puisto rakennettiin 1990-luvun lopussa osittain vanhan masuunin raunioiden päälle. Korkealta kalliolta avautuu edustava näkymä koskimaisemaan.

11 Otto Gustafssonin puisto nimettiin Tampellan tehtaan entisen työjohtajan mukaan. Puiston nimellä haluttiin korostaa työläisten vahvaa asemaa Tampereen historiassa. Puisto rakennettiin vuonna 2005 ilmeeltään moderniksi, kivityksi rantapromenadiksi.

12 Herrainmäki oli alun perin korkealle mäelle rakennettu Tampellan tehtaan johdon asuinalue. Kauniit puuhuvilat, hieno näkymä Näsinjärvelle ja vanha pihapuusto luovat puiston omaleimaisen tunnelman. Herrainmäelle johtavat juhlat portaat Tampellan Pellavantorilta.

13 Tuomiokirkonpuisto ympäröi Lars Sonckin suunnittelemaa 1907 käyttöön otettua ja kansallisromantiikan päämuumentiksi kutsuttua Tuomiokirkkoa. Puisto valmistui vuonna 1912, ja sitä kunnostettiin 100-vuotta täyttäneen kirkon laajamittaisen remontin valmistuttua kesällä 2007. Puistossa on runsaat, vanhaan tyyliin sommitellut kesäkuukaitutukset. Satakunnankadun puoleisessa rinteessä kasvaa iäkkäitä unkarinsyreeneitä (*Syringa josikaea*) ja puiston länsireunaa rajaa komea tammiaita.

14 Tammerinpuistoon rakennettiin vuonna 1914 ankkalammeksi kutsuttu vesiaihe, jota reunusti rehevä rantakasvillisuus ja jos-

sa pidettiin nimensä mukaisesti ankoja lasten iloksi. Lamppi toimi jo varhain lasten luistinkenttänä. Puiston reunalla on Tampereen Teknillisen Seuran rakennuttama Tammer-hotelli vuodelta 1928. Tammerinpuisto peruskorjattiin vuosina 2000-2002 ja viimeisteltiin vuonna 2007. Lamppi reunustettiin kivimuurilla ja metalliaidalla. Vesiaiheen ympärille rakennettiin käytävä ja oleskelualue.

15 Sorsapuisto on kaupungin maineikkaimpia ja suosituimpia puistoja. Puiston nimi juontuu Sorsalammesta ja sinne 1930-luvulla tuoduista kesyistä sorsista. Puisto rakennettiin kirkasvetisestä lähteestä alkunsa saaneen lammen ympärille 1930-luvun pulavuosien työllisyystöinä. Kesällä 1939 lammelle tuotiin ensimmäisen keran erikoisia vesilintuja. mm. riikinkukkoja, kurkia ja erilaisia kanoja. Lintuhäkit rakennettiin vuonna 1953 ja samalla lamppi ympäröitiin verkkoaidalla. Lintujen kesänvietto perinne jatkuu edelleen. Puiston laajat leikkialueet houkuttelevat erityisesti lapsiperheitä. Puiston suosiota lisäsi vuonna 1956 avattu Suomen ensimmäinen lasten liikennepuisto, joka siirrettiin myöhemmin Kalevaan. Puiston viimeisin peruskunnostus tehtiin vuonna 2001, jolloin häkit, lampea ympäröivä aita ja osa puiston kasvillisuudesta uusittiin.

16 Pyynikinharju on osa jääkauden seurauksena syntyneitä yli 200 km pituisia harjujaksoja, joka ulottuu Kankaanpäästä Salpausselälle. Pyynikinharjun laki kohoaa 85 metriä viereisen Pyhäjärven pintaa korkeammalle ja sitä pidetään maailman korkeimpana sora-harjuna. Harjuosan lisäksi alueeseen kuuluu moreeniselänne ja kauden ennen jääkautta muodostunutta peruskalliota. Pyynikin metsätyypit vaihtuvat ylhäältä alaspäin siirryttäessä lakialueen kuivista kanervatyypin kangasmetsistä alarinteiden lehtometsiin. Alueelta löytyy noin 400 kasvilajia. Mukana on runsaasti ympäristön pihoilta tulleita kulttuurikasveja ja viljelykarkulaisia. Luonnonvaraisista puista harvinaisimpia ovat rantalehtojen kynäjalavat ja pähkinäpensaat. Pyynikki on julistettu luonnonsuojelualueeksi vuonna 1993. Hyvän läpileikkauksen Pyynikin harjun luonnosta saa kiertämällä alueelle tehdyn luontopolun. Harjun laella kohoaa vuonna 1929 valmistunut näkötorni, jossa toimii suosittu kahvila. Pyynikin harjun alarinteellä sijaitsee myös kesäteatteri pyörivine katsomoineen.

17 Emil Aaltosen puisto on nimetty vuorineuvos ja teollisuusjohtaja Emil Aaltosen mukaan. Hän vaikutti merkittävällä tavalla Tampereen rakentamiseen ja oli myös tunnettu kulttuurilajitoimien tekijä sekä taiteen kerääjä. Puisto valmistui vuonna 1914 ja muodostaa Tammelantorin kanssa kaupunginosansa huomattavimman julkisen tilan. Samoihin aikoihin valmistui puiston pohjoispäässä sijaitseva linnamainen Emil Aaltosen rakennuttama kenkätehdas. Puistoalueen pohjoispäätä hallitsee Emil Aaltosen 100-vuotis syntymäpäivän kunniaksi vuonna 1969 pystytetty suihkukaivo. Puiston eteläpäässä on leikkialue.

Tampereen keskustan puistokävely

LÄNTINEN REITTI

- 1 Kirjastonpuisto
- 2 Wilhelm von Nottbeckin puisto
- 3 Näsinpuisto
- 4 Hämeenpuisto
- 5 Pyynikin kirkkopuisto
- 6 Nalkalantori

Reitin pituus noin 4,8 km, kävely-aika noin 50 min.

Muita tutustumisen arvoisia kohteita:

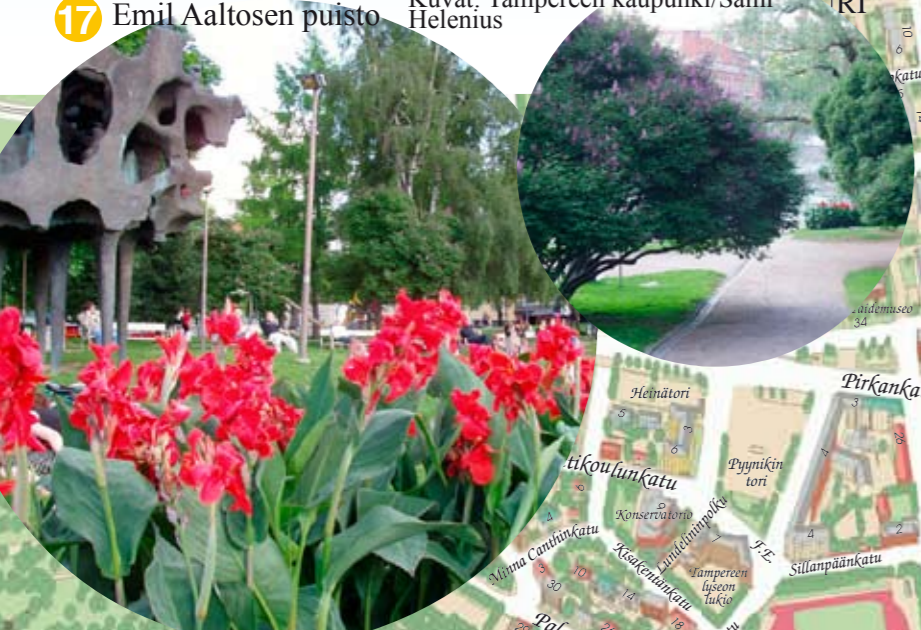
- 15 Sorsapuisto
- 16 Pyynikki
- 17 Emil Aaltosen puisto

ITÄINEN REITTI

- 7 Verkatehtaanpuisto
- 8 Koskipuisto
- 9 Työnpuisto
- 10 Aleksandra Siltsasen puisto
- 11 Otto Gustafssonin puisto
- 12 Herrainmäki
- 13 Tuomiokirkonpuisto
- 14 Tammerinpuisto

Reitin pituus noin 2,8 km, kävely-aika noin 40 min.

Kartan painopaikka: Painotalo-Hermes Oy 2008
 Julkaisija: Tampereen kaupunki
 Kuvat: Tampereen kaupunki/Sami Helenius

VEISTOKSET JA MUISTOMERKIT REITIN VARRELLA:

- 1 Joutsenet, Jussi Mäntynen, v. 1938
- 2 Runoilija ja muusa, Aleksis Kiven muistomerkki, Wäinö Aaltonen, v. 1928
- 3 Kotkankallion muistomerkki, Chopin, v. 1830-40
- 4 Näsinkallion suihkukaivo, Emil Wikström, v. 1913
- 5 Kurun haaksirikon muistomerkki, Yrjö Liipola, v. 1940
- 6 Milavida, ympäristötaideteos, Marra Lampi, v. 1995
- 7 Minna Canthin muistomerkki, Lauri Leppänen, v. 1951
- 8 Uutinen, Heikki Varja, v. 1981
- 9 Hämeenpuiston graniittipallo, v. 1997
- 10 Vapauden patsas, Viktor Jansson, v. 1921
- 11 Kevät, Richard Rautalin, v. 1934
- 12 Eino Sakari Yrjö-Koskisen rintakuva, Heikki Konttinen, v. 1958
- 13 Suru, Wäinö Aaltonen, v. 1963
- 14 Paimenpoika, Yrjö Liipola, v. 1947
- 15 Virvatulet/suomalaisen sotilaan muistomerkki, Aimo Tukiainen, v. 1971
- 16 Tampere-veistos, Richard Rautalin, v. 1934
- 17 Ilmavoiemien ensimmäisten kuolonuhrien muistokivi ja laatta, v. 2004
- 18 Matto ja pallo, Antero Koskinen, v. 2006
- 19 Kultakutri, Mati Haupt, v. 1952
- 20 Vuorineuvos Emil Aaltosen muistomerkki, Raimo Utriainen, v. 1969
- 21 Talvisodan muistomerkki, Kauko Salmi, v. 1989
- 22 Tanssiva tyttö, Richard Rautalin, v. 1949
- 23 Osuustoiminnan muistomerkki, Wäinö Aaltonen, v. 1950